

YORUBA LANGUAGE

J.S.S. 2

Eto ise fun saa keji

Ose kin-in-ni: Ede-atuyewo ise saa kin-in-ni (onka 201-500)

Asa-atuyewo ise saa kin-in-ni (asa isomoloruko)

Litireso-Atunyewo litireso ninu ise saa kin-in-ni (ewi alohun to je mo ayeye)

Ose keji: Ede aroso alapejuwe

Asa-asa iranra-ero lowo

Litireso-ewi alohun to je mo esin ibile – ijala – iremoje – iyere ifa – ese/iwi – egungun

Ose keta: Ede aroko alapejuwe (**kiko aroko**)

Asa-asa iranra-eni-lowo ni ile yoruba

Litireso – iwe kika-ere onise

Ose-kerin: Ede aroso asotan/oniroyin (ilana bi a se n ko o)

Asa-asa ogun jijo

Litireso-litireso apileko (kika iwe ere orise ti ijoba yan)

Ose karun-un: Ede aroko asotan/oniroyin (kiko aroko)

Asa-ogun jija

Litireso-ewi alohun to je mo esin ibile

Ose kefa: Ede – akaye oloro geere/weeru

Asa-ogun jija

Litireso-kiko iwe apileko ere onise ti ijoba yan

Ose keje: Ede-akaye oloro geere

Asa-atunyewo asa iranra eni lowo
Litireso-kiko iwe apileko ti ijoba yan

Ose kejo: Ede ilana kika akaye onisorongbesi
Asa-asa ikini I
Litireso-kika iwe itan
Apileko ere-onise ti ijoba yan

Ose kesan-an: Ede akaye onisorogbesi
Asa-asa iwa omoluabi
Litireso-kika iwe apileko ti ijoba yan

Ose kewa: Ede-atunyewo orisirisi gbolohun ede Yoruba
Asa-asa iwa omluabi
Litireso-kika iwe litireso apileko ti ijoba yan.

OSE KIN-IN-NI

AKOLE ISE-ATUNYEWOWO ISE SAA KIN-IN-NI

OSE KEJI

AKOLE ISE: EDE :AROSOWO ALAPEJUWE

Aroso alapejuwe ni sise apejuwe eniyan, ibikan ati nnkan to sele gege bi a se rii g an-an pelu ohun enu.

Aroso ni ki si ni akosile ohun enu ni a fi n se apejuwe isekele naa.

Apeere ori oro aroso alapejuwe

a. Oluko mi

b. Onje ti mo feran

d. Oja ilu mi

e. Ile iwe mi abbl.

Ilana to se pataki fun aroso alapejuwe

- i. Yiyari ori-oro
- ii. Sise arojinle ero lai fi kan-nokan ninu
- iii. Sise apejuwe ero lokan-e-jokan.

Igbelewon: (i) So itumo aroso alapejuwe

(ii) Ko ori oro meji ti o je mo aroso alapejuwe

(iii) Ko liana meta ti a gbodo tele ti a ba n so sapejuwe ise

(iv) Se opejuwe ile iwe re pelu ohun enu.

Ise-asetilewa : Se apejuwe ile iwe re pelu ohun enu

Asa : Asa iranra-eni-lowo ni ile yoruba

Iranra eni-lowo je ona ti yoruba n gba lati ran ara won lowo nibi ise won gbogbo.

Orisirisi ona ti yoruba n gba ran ara won lowo laye ati jo

- i. Owe
  - ii. Ajo
  - iii. Aaro
  - iv. Arokodoko
  - v. Esusu
- i. Owe: Omo knrin ti o ba ti ni iyawo ni o maa be awon ore re lowo lati ba a sise.

Awon ise ti a le be owe se

- a) Ile kiko
  - b) Sise ise oko abbl
- ii. Ajo:- O je ona dida owo jo po ni mejimeji tabi ju bee lo. Eniyan le gba ju iye ti o ba da lo.
  - iii. Aaro :- Eyi tunmo si bamiro teni, ki n ba o ro tire ». awon enyan merin si marun- un ti oko won ba wo nitosi ara won ni won maa n se aaro nipa sisise n ioko enikookan
  - iv. Arokodoko :- Awon ore meji ti oko won ko jinna sira le jo maa ba ara sise.Eyi tunmo si pe bi won ba sise Taye ni aaro won yoo lo si oko kehinde ni osan. Asa riro oko kiri yii ni a n fe ni a-ro-oko-de-oko.

- v. Esusu :- O je asa kikora jopo ati da owo je ni aye atijo lati ran ora eni lowo. Eye ti eniyan ba da ni yoo ko ni abe akoso awon olori egbe.

Igbelewon :-

- i. Ko itumo ireanra-emi lowo
- ii. Daruko orisirisi ona ti a n gba lati ran ara eni lowo laye atijo
- iii. Salaye awon ona wonyi ni soki

Ise Asetilewa:- Simplified Yoruba li workbook for Basic 8 (Jss2) lati owo Adewoyin S. Y. Page 63-64.

Litireso:- Ewi alohun to je mo esin ibile

Awon ewi alohun ajemo esin ibile ati orisa ti a n lo won fun ni yi:-

Ewi	Orisa
i. Esa-pipe	Egungui
ii. Esu-pipe	Esu
iii. Sango-pipe	Sango
iv. Oya-pipe	Oya
v. Ijale-sisun	Ogun
vi. Iyere Ifa	Orunmila
vii. Orin Arungbe	Oro

Ijala:- Akoko odun ogun ni won n sun ijala. Awon olusin re ni ;

- a) Ode
- b) Agbe
- c) Alagbede ati awon onise irin gbogbo

IWULO IJALA SISUN

- i. Won n lo o lati fi yin ogun
- ii. Lati fi ki oriki agba ode
- iii. Lati fi so iriri ode ninu igbo

Ounje ogun: Aja, iyan, obi, emu, akuko adie abbl.

Eewo:- Gbibe ofifo agbe duro

Esa-pipe:- Akoko odun egungun ni won maa n pe esa. Awon oje, elegun ni won maa n pe esa.

Ounje egungun

Olele, emu, obi, agbo.

Eewo :- Eegun ko gbodo subu.

Orin Arungbe:- Akoko odun oro ni won maa n ko orin arugbe.

Ounje oro

Emu, aja

Eewo

- i. Obinrin ko gbodo ri oro
- ii. A kii ru ajeku oro

Iyere Ifa:- Akoko odun ifa ni won ma n sun iyere ifa. Awon babalawo ni llusin re.

Ounje ifa

Adie, ewure, eyele, igbin, ejea, epo

Eewo:- Jije isu tit un saaju odun

Igbelewon :-

- i. Ko ewi alohun ajemo esin ibile marun-un pelu orisa ti a n lo won fun
- ii. Salaye meji père lekun un rere

Ise Asetilewa :- mu okan pere lara ewi alohun ajemesin ti o mo ki o si salaye lekun un rere

OSE KETA (DISCRIPTIVE ESSAY)

Akole Ise: Ede – Aroko Alapejuwe

Aroko je ohun ti a ro ti a se akosile re

Aroko asapejuwe ni aroko ti a fi n se opejuwe bi eniyan, nnkan tabi ayeye se rig an-an.

Awon ori oro to je mo oroko asapejuwe

- a) Ile iwe mi
- b) Ilu mi
- c) Oja ilu mi
- d) Ounje ti mo feran
- e) Ile isin wa
- f) Ijanba oko kan ti o sele loju mi abbl.

Ilana to se Pataki fun aroko asapejuwe

- i. Yiyan ori oro
- ii. Sise arojinle ero lai fi kan bokan ninu
- iii. Sise apejuwe oro la see se sinu iwe ni ipin afo (paragraph) kookna.

Igbelewon :-

- i. Kin ni aroko
- ii. Fun aroko asepejuwe ni oriki
- iii. Ko ori ora aroko asapejuwe marun-un

Ise asetilewa:-yoruba Akayege iwe amusese fun ile eko sekondiri kekere iwe keji lati owo L. Orimogunje, K. Adebayo, F. Okiki(2012) Oju Iwe ketadinlogbon Eko kerinla

ASA:- Asa Iran-ra-eni lowo ni ile Yoruba

Asa irara-eni lowo ni ona ti opo eniyan fi n pawopo ran eniyan kan lowo se ise ti iba gba e ni asiko pipe.

Ona iranra-eni lowo ni aye atijo eti ni ode oni ni wonyi :-

- i. Esusu
- ii. Ajo
- iii. Awe
- iv. Aaro
- v. Arokodoko

vi. Egbe alafowosowopo

Igbelewon :-

- i. Salaye asa irara-eni lowo
- ii. So iyato to wa laarin awon wonyi
  - a) Esusu ati ajo
  - b) Owe ati aaro

Ise asetilewa:- yoruba Akayeye iwe amusese fun ile eko sekondiri kekere iwe keji lati owo L. Orimogunje, K. Adebayo, F. Okiki(2012) Oju Iwe kokandinlogbon Eko kerindinlogun

LITIRESO:- IWE KIKA – ERE ONISE

OSE KERIN (NARRATIVE ESSAY)

AKOLE ISE:- Ede:- Aroso Asotan/Oniroyinn

Aroso asotan ni a fi n so nipa ise ti a fi oju wa ri tabi awon ise ti a gbo lenu enikan.

Apeere Ori oro Aroso Asotan

1. Ere boolu alafessegbe kan ti mo wo
2. Ayeye ere onilejile ti o koja ni ile-iwe mi
3. Isomoloruko omo egbon mi obinrin. Abbl.

Igbelewon:-

- i. Kin ni aroso asotan
- ii. So aroso lori ise kan ti o soju re

Ise Asetilewa:- So aroso lori ise kan ti o soju re

Asa: Asa ogun jija (WAR/CONFLICT)

“Oni koyi n pale ogun mo, edumare ma je ki o tenu mi bo”. Eyi je okan lara owe ti Yoruba maa n pa nipa ogun jija laye atijo

Ogun ni ija laarin awon eniyan kan ni ilu tabi orile-ede ti o fa lilo awon ologun ati nnkan ija ogun

Ogun jija a maa wopo laarin awon Yoruba laye atijo nitori pe oun ni i fi ilu alagbara han yato si ilu ti ko ni agbara

- **Awon ohun ti o n fa ogun**
- Emi ilara
- Ija lori aale ile
- Gbigbija ilu ti a ni ife si
- Sisigun lati fi wa owo bi ode owo ba fe da ni
- Aayan ati ko dukia jo
- Fifi agidi je oye idile ti ko to si ni
- Yiye adehun lori isakole
- Ojukokoro si oro ile atirandiran tabi nnkan ti ki i se teni
- Obirin gbigba lona iwosi
- Owo ayaasan
- Efe ako ni dii ayo tita
- Sisigun lati fi ko ilu tabi ileto kan logbon
- Ija fun igi owo bi koko, o pe, orogbo, ataare abbl.

Awon Oloye Ogun

1. Oranmiyan ni o de eto ati oye awon eso sile, oun ni eso kin-in-ni
2. Olugbon
3. Arese
4. Onikoyi
5. Olofa

6. Balogun ootun, osi, asipa, ekerin, ekarun-un, abese, maye, ekefa, agbakin, aare, ikoleba, asaaju, ayingun, aare ago, jaguna, aare egbe omo Balogun.
7. Aare onibon
8. Seriki abbl.

Igbelewon :-

- i. Salaye eto ogun jija ni soki
- ii. Ko ohun ti o le fa ogun marun-un
- iii. Se akosile awon oloye ogun

Ise asetilewa :- yoruba Akayege iwe amusese fun ile eko sekondiri kekere iwe keji lati owo L. Orimogunje, K. Adebayo, F. Okiki(2012) Oju Iwe kin-in-ni Eko kin-in-ni

LITRESO:- KIKA IWE ESE-ONISE TI IJOBA YAN.

OSE KARUN-UN

Akole Ise:- Ede:- Aroko Asotan/Oniroyin (Narrative Essay)

Aroko atonisona asotan ni aroko ti a fi n so nipa ise ti a fi oju wari tabi awon ise ti a gbo lenu enikan

Ilana Fun Kiko Aroko Oniroyin

- i. Koko oro:- Eyi ni oro oro aroko
- ii. Ero:- Akekoo gbodo ronun jinle daadaa ko to bere sii ko aroko yi
- iii. Eto:- Agbekale aroko oniroyin gbodo wa ni sisentele
- iv. Ilo Ede:- Lara ilo ede ti akekoo gbodo se amulo ni akoto, ifamisi ori awon oro, owe, akanlo ede ati ona ede loririsiri.
- v. Igunle:- Eyi ni ipari aroko. Nibe ni a oo ti soro soki nipa gbogbo nnkan ti a ti so ninu aroko yii.

Apeere ori aroko asotan

1. Ere boolu alafesegba kan ti mo wo
2. Ajeje are onilejile ti o koja ni ile iwe ni
3. Ijanba oko ti o sele ni osodi ni ilu Eko
4. Isomoloruko omo egbon mi obinrin
5. Odun egungun kan to se oju ni
6. odun eyo ti o koja ni ilu-eko

Ilapa ero fu aroko asotan

« Isomoloruko omo egbon ni obiin »

1. Ojo ati akoko ti ayele naa waye
2. Imurasile saaju ojo naa
3. Apejuwe bi eto isomoloruko naa ti lo
4. Apejuwe awon eniyan ti o wa ni be ati orisirisi ebun
5. Akoko jije mimu
6. Ikadii:- Ero re lori isomoloruko naa

Igbelewon :-

- i. Kin ni aroko asotan
- ii. Saleye ilana fun kiko aroko oniroyin
- iii. Ko ori oro ajemoroyin meta pere

Ise Asetilewa:- yoruba Akayeye iwe amusesese fun ile eko sekondiri kekere iwe keji lati owo L. Orimogunje, K. Adebayo, F. Okiki(2012) Oju Iwe ketalelogbon Eko ogun

ASA:- Asa ogun jija (WAR/CONFLICT)

Eto isigun:- Eyi ni ona ti Yoruba n gba ko ogun ba ilu, ileto tabi orile ede kan.

Awon igbese ti a gbodo gbe ki a to sigun ni wonyi:-

1. Ifa dida ati irubo ajaye:- Yoruba kii sigun ki won ma difa. Won gba pe ifa le so bi ogun ti awon fe ja yoo ti ri fun won. Bi ifa ko ba fo ire, won yoo se etutu lati bori ogun
2. Pipolongo laarin ilu:- Won yoo se eto ati ipolongo laarin ilu fun gbogbo ara ilu,. Asiko yii ni won you si ko omo ogun jo. Awon bii ;
  - a) Ipanle tabi janduku ilu
  - b) Igara olosa
  - d) Oloogun
  - e) Ogboju ode
  - e) Awon ti i se koriya fun awon jagun loju ogun bii, onilu, onirara, abbl.

Ete Ogun Jija

1. Sise ota mo ile ki won ma le de ibi ti jije ati mimu won wa
2. Dida oogun sinu omi tabi ounje awon ota
3. Riro gbogbo ona ti o wo ilu ota ki won to ji
4. Wiwo ilu lojiji ati kiko ota ni papamora
5. Riran ise ohun si ilu ti a fe ko ki won si le tete tuba (bebe) ki won di eru tabi ki won ni awon n reti won

Ohun Elo Ogun

- i. Ijakadi
- ii. Oko siso lu ara
- iii. Kanna kanna
- iv. Ofa tita
- v. Kondo, kumo
- vi. Ebo riru
- vii. Ada, ida
- viii. Ogede, ofo, aransi, gbetu-gbetu, owo
- ix. Opakutele ti awon olori ogun maa n mu lowo – o maa n gba ni lowo iku ogun abbl.
- x. Ibon lorisirisi

Igbelewon:-

- i. Salaye igbese meji ti a ni lati gbe bi a ba fe sigun wo ilu kan tabi ileto kan
- ii. Daruko orisi eto ogun jija meta
- iii. Ko ohun elo ogun jija marun-un

Ise Asetilewa :- ko ohun elo ogun jija marun un ti awon Ologun n se amulo lode oni

LITERSO:- Ewi Alohun to je mo esin ibile (Oral Literature associated with traditional religions)

Esin ibile ni ona ti a n gba sin Olodumare (Olorun) ni ilana abalaye

Awon ewi olohun to je mo esin ibile

Ewi	orisa
a) Esa – pipe	egungun
b) Esu – pipe	esu
d) Saigo-pipe	Sango
e) Oya-pipe	oya
e) Ijala-sisun	Ogun
f) Iyere ifa	Orunmila
g) Orin arungbe	Oro

Esu-pipe:- Esu je okan lara awon orisa ile Yoruba ti o ni ogbon, igboya ati arekereke. O je olopa fun olodumare ati eniyan. Akoko odun esu ni won maa n pe esu. Awon olusin re ni a n pe ni elesu.

Sango-pipe ;- Itan fi ye w ape sango ro wa so de aye. Oranfe ni ile re ni ilu-ile. Ife. Akoko odun sango ni won maa n pe sango. Awon olusin re ni a n pe ni Adosun sango. Sango lo ni ara ati monamona

Igbelewon :-

- i. Kinni esin ibile

- ii. Ko ewi alohun ajemo esin ibile marun-un pelu orisa to ro mo okookan won

Ise Asetilewa :- Gege bi akekoo ede Yoruba salaye iyato ati ijora ti o wa laarin esin ibile ati esin atohun-rinwa(Christianity and Islamic religion)

OSE KEFA

Akole Ise:- Ede:- Akaye Oloro Geere wuuru

yoruba Akayege fun ile eko sekondiri kekere iwe keji lati owo L. Orimogunje, K. Adebayo, F. Okiki(2012)

Asa:- Ogun Jija (WAR/CONFLICT)

Ona ti a le gba dena ogun

1. Ki ife ti o gbona wa laarin awon ara ilu
2. Ki asoye tabi agboye naa wa laarin ara ilu
3. Ni gba tie de ayede ba be sile eemi suuru se koko
4. Nini emi idariji
5. Ibowo fun omolakeji eni
6. Iwa pele abbl.

Aleebu Ogun Jija

1. Ogun maa n da ote si le laarin ilu meji
2. Ogun a poju maa n fa iyan
3. O maa n pa ilu run
4. Gbogbo ohu amayederun ilu yoo denu kole
5. O maa n fa airisese
6. Ipadanu emi ati dukia maa n po ni akoko ogun abbl.

Anfaani Ogun Jija

1. Ogun jija je ona ti a fi n da abo bo ilu lowo ote
2. O n mu ki ilu wa ni imura sile ni gbogbo igba

3. Ogun jija n mu ni mo o le ati alagbara ilu
4. O n je ki a mo bi ilu eni se ni agbara ogun jija si.

Igbelewon :-

- i. Ko orisi ona marun-un ti a le gba dena ogun
- ii. Ko aleebu ogun jija merin-in
- iii. Anfaani wo ni ogun jija n se fun ilu

Ise Asetilewa :- Gbiyanju gege bi akekoo ede Yoruba lati gba aare orile-ede yii ni iyanju lori ona ti o le gba segun ogun agbesumobi (boko haram) ti o n yo orile ede wa yii lenu lati ojo to ti pe

LITERSO:- Kika iwe apileko ere onise ti ijoba yan.

OSE KEJE

Akole Ise:- Ede:- Akaye oloro geere.

yoruba Akayege fun ile eko sekondiri kekere iwe keji lati owo L. Orimogunje, K. Adebayo, F. Okiki(2012)

ASA:- Atunyewo asa iranra-eni lowo

Asa irara-eni lowo ni ona ti opo eniyan fi n pawopo ran eniyan kan lowo se ise ti iba gba ni lasiko.

Ipa Ti Asa Iranra-Eni Lowo N Ko Ninu Ise Ajumose At Oro Aje.

1. O maa n je ki a le se ohun to po ni iwonba asiko
2. Egbe alafowosowopo n so ni di nla ni pa se yiya owo sowo
3. Ise ti a ba fi agbajo owo se maa n tete pari
4. Iru fe ise bee si maa n yori si rere

5. O n soni di aladaa-nla ati olowo repete

Asa Iranra-eni Lowo Ode Oni (Cooperative Society)

Egbe alafowosowopo je ona ti a n gbe ran ara eni lowo ni ode oni. O je akojopo onisowo, agbe, ore, akowe, ise ijoba, aladugbo abbl.

Anfaani

1. O je ona ti a n gba bo asiri omo egbe nipa sise eyawo
2. O fi aye sile fun eyawo onilopo meji iye ti a ni
3. Owo ti a ba fi pa mo sinu egbe yi kii din, lile ni o maa n le
4. O n mu ki eniyan ni ajeseke tabi ohun ini bi ile, ero ifoso, ile, oko abbl.
5. Dida owo pada omo egbe rorun purpa

Aleebu

1. Omo egbe miiran le maa da owo ti o ya pada
2. Awon alakoso egbe le se owo egbe kumokumo (Mis-management of funds).

Igbelewon:-

- i. Salaye asa iranra-eni lowo
- ii. Ko ipa meta ti asa iranra-eni lwo n ko ninu ise ajumose ati oro aje
- iii. Salaye asa iranra-eni low ode-oni, anfaani, ati aleebu re se koko.

Ise Asetilewa :- N je iranlowo pon dandan? Salaye egbe alafowosowopo lekun -un -rere gege bi ona iranra-eni-lowo ode oni ti ko se fowo ro seyin lawujo

LITERESO:- Kka iwe Apile ko ti ijoba yan.

OSE KEJO

Akole Ise:- Ede:- ilana Kika akaye onisorongbesi

Akaye: Akaye ni kika ayoka kan ti o ni itumo ni ona ti o le gba yei yekeyeke.

Orisi ayoka ninu akaye

1. Akaye oloro geere
2. Akaye ewi

3. Akaye oni isoro-n-gbesi

Igbese Ti A Ni Lati Tele Ki Ayoka Le Yeni Yekeyeke

- i. Kika ati mimo ohun ti ayoka naa da le lori
- ii. Sise itupale ayoka ni finifinni
- iii. Fifi imo ede, laakeye ati ifarabale ka ayoka naa sinu
- iv. Dida awon koko-oro, owe ati akanlo ede inu ayoka naa mo
- v. Mimo orisiirisi ibeere ti o wa labe ayoka naa ati didahun awon ibeere ti o ni itumo

Apeere akaye onisoro-n-gbesi

Adufe: Ile iwe mi dara lopolopo

Ayinla :- Bi o ti le je pe owo re po

Asabi :- Obe to dun owo lo paa,, iwo ti o ba fe gba eko rere nipa ti eto eko o ni lati nawo

Adufe :- O se jara asabi, ayinla ko mo pe ile iwe Elias gbayi o gbeye kaari aye

Asabi :- Ko da iya mi ti seleri pe ni saa eto eko to n bo ile iwe re yi ni won yoo seto mi si

Ayinla :- Ah ! emi naa yoo royin fun awon obi mi

Adufe:- Ibi giga ni Olodumare yoo mu wa de o

Asabi:- Amin o

Ayinla:- Amin e po

Igbelewon:-

- i. Kin ni akaye
- ii. Orisi ayoka meloo ni owa
- iii. Ko igbese merin ti a ni lati tele ki ayoka to le ye ni yekeyeke

Ise Asetilewa :- Ibeere lati inu akaye onisoro-n-gbesi. Oke yii.

- i. Ore meloo ni o wa ninu ayoka yii? (a) mefa (b) meta (d) mewaa

- ii. Oruko ile iwe adufe ni _____ (a) kings college (b) Opomuler citadel (d) Elias Secondary School
- iii. Obe to dun, owo la pa a” jade lenu _____ (a) asabi (b) adufe (d) ayinla
- iv. Iya _____ saleri lati pari ile-eko re (a) ayo (b) adufe (d) asabi
- v. Akole ti o ba ayoka yin mi ju ni (a) awon ore meta (b) ile iwe mi (d) obi mi

ASA :- ASA IKINI I

Asa ikini je ona ti awon yoruba n gba mo eni ti o ni eko ile. Bi omo ba ji ni owuro, dandan ni ki o dobale bi o je omokunrin, bi o ba si je obinrin o maa kunle lati ki awon obi re. Iwa Iteriba ni eyi je ni awujo wa. Iwa yi kii se fun obi ni kna, o wa fun gbogbo eni ti o ju ni lo.

Awon yoruba ni orisirisi ikini fun gbogbo akoko, ise, ise, ere abbl.

Ikini atigbadegba ati ise owo ni ile Yoruba

	Orisi isele ati ise	ikini	Idahun
1.	Agbe	aroko bodun de	ase
2.	Ode	arinpa	ogun a gbe o
3.	Oni diri	oju gboro	ooya aya
4.	Babalawo	aboruboye o	awo orunmila a gbe o tabi aboye bo sise
5.	Ontaja	aje a wo gba o	aje yoo gbe o
6.	Oba ilu	ki ade pe lori, Ki bat ape lese, Igba odun, odun kan	irukere ni oba yoo fi dahun
7.	Oloye	Ajegbo, ajeto, ajepe	Ase
8.	Ontayo	Mo ki ota, mo ki ope	Ota n je, ope o gbodo fohun
9.	Akope	Igba a roo	Ogun a gbe o
10.	Awako	Oko arefoo	Ase o
11.	Ayeye igbeyawo	Eyin iyawo ko ni Meni o	ase, ire a kari
12.	Ayeye isile	Ile a tura o	Ase, ire a kari

Igbelewon:-

- i. Salaye asa ikeru ri ile Yoruba
- ii. Ba wo ni a se n ki awon wonyi ni ile Yoruba
  - a) Eni to sese bimo
  - b) Alaro

Ise Asetilewa:- Ko bi a se n ki awon wonyin ni ile Yoruba

- (a) Amokoko (b) Ahunso (d) alagbede (e) apeja

LITERSO:- Kikea iwe itan apileko ere onise ti ijoba yan

OSE KESAN-AN

Akoole Ise: Ede:- Akaye onisoro-n-gbesi

- Salako:- Kerekere odun 2015 n ko gba wole
- Adunni:- Olodumare ko wo aago enikan lati seto ijoba re
- Alake:- Ilu Ibadan ni emi ati egbon mi okunrin n lo lati se odun
- Salami :- Awon awako n sare asa pajude loju popo ni asiko yi o
- Adunmi :- Bi o se emi ati ile mi, buburu kan ko ni subu lu wa o
- Alake :- Adura re dara sugbon oni-mo taara eni nikan ni o ore mi ----- (erin po)
- Salako :- Ati awa ati ebi wa a ko ni fi wa rubo odun 2015 (Amin)
- Alake :- Amin o -----
- Salami :- Alake, jowo bi e ba ti n lo, e ki lo fun awako yii ki o maa sare aspajude o
- Alake:- o seun salami, edumare yo so ipade wa o.
- Adunni:- Ri daju pe o mu ebun odun wa fun omi ore re Pataki bi o ba ti de
- Salako:- Odun a yabo fun gbogbo wa
- Salami:- Amin
- Alake:- E yin ore e ki le o

Igblewon:-

- i. Yabo ninu ayoka yin tumo si _____
- ii. Ta ni o n rin irin ajo ?
- iii. Awon wo ni o n sare asapejude loju popo ?

Ise Asetilewa :-

1. Ore meloo ni o wa ninu ayoka oke yii ? (a) mefa (b) meji (d) marin
2. Ilu _____ ni alake n lo (a) ebonyi (b) Ibadan (d) idonre
3. Ta ni onimo-taara-eni-nkan ? (a) salako (b) salami (d) adunni
4. _____ ko wo aago enikeni se ijoba re (a) Olodumare (b) oluko (d) aare Buhari
5. Akole ti o ba ayoka yii mu ni _____ (a) ore mi (b) ore asapejude (d) odun wole de

ASA:- Iwa Omoluabi

Omoluabi ni omo ti a bi ti a si ko ti o gba eko rere.

Ise ati iwa omoluabi bere lati inu ile ti a ti bii

OJUSE OMOLUABI NI AWUJO

- i. Iwa ikini
- ii. Bibowo ati iteriba fun agba
- iii. Ooto siso
- iv. Iwa irele
- v. Iwa suuru
- vi. Iwa igboran
- vii. Iwa pele lawujo
- viii. Fi fi ife han si omonikeji

PATAKI IWA OMOLUABI

1. O maa n fi iru eni ti eniyan je han nitori eefin ni iwa
2. O n buyi kun ni
3. O n je ki eniyan tojo (pe laye)

4. O maa n je ki a mo iru idile ti eniyan ti wa abbl.

Igbelewon :-

- i. Fun omoluabi loriki
- ii. Ko ojuse omoluabi marun-un
- iii. Salaye ise pataki iwa omoluabi lawujo

Ise Asetilewa : yoruba Akayege iwe amusese fun ile eko sekondiri kekere iwe keji lati owo L. Orimogunje, K. Adebayo, F. Okiki(2012) Oju Iwe ketalelogbon Eko kokandinlogun

LITERSO :- Kika Iwe Apileko ti Ijoba Yan.

OSE KEWAA

Akole Ise:- Ede:- Atunyewo orisirisi gbolohun ede Yoruba

Gbolohun ni afo ti o kun to si ni ise to n se nibikibi ti won ba ti je jade.

Gbolohun ni iso ti o ni itumo kikun.

Orisi eya gbolohun ti o wa ninu ede yoruba

- Gbolohun abode
- Gbolohun ase
- Gbolohun ibeere
- Gbolohun alaye
- Gbolohun iba/kari
- Gbolohun ayisodi
- Gbolohu akiyesi alatenumo
- Gbolohun asoduruko
- Gbolohun alakanpo abbl.

- Gbolohun Abode (Simple Sentence):- Eyo oro ise kan ni gbolohun yii maa n ni bee ni kii gun. Apeere.
Mo ra isu
Ayomide rerin-in
- Gbolohun ase:- Gbolohun yii ni a n lo lati fi pase fun eni ti an ba soro. Apeere;
E dide jokoo
Wa ri mi
Da ke je
- Gbolohun ibeere:- Eyi ni lilo awon wunren ibeere lati fi se ibeere. Atoka bi, tani, ki ni, ba wo, me loo, nje, sebi abbl. Ni a n lo lati fi se ibeere. Apeere;
Se Olu wa?
Ta ni o jale?
- Gbolohun alaye:- Eyi ni a fi n se iroyin bi isele tabi nnkan se ri fun elomiran lati gbo. Apeere
Ise ojo oni ti pari
Mo lo si ilu oba losu to koja
- Gbolohun alakanpo :- Gbolohun yii ni a maa n fi oro asopo so awon gbolohun miran po di eyo gbolohun kan. Oro asopo bii, ati, sugbon, omo, tabi, abbl. ni a n lo lati fi kan gbolohun meji po. Apeere ;
kunle ati olu lo si oja
abike jeun sugbon ko yo abbl.

Igbelewon :-

- i. Fun gbolohun ni oriki
- ii. Irufe gbolohun wo ni wonyi ?
  - a) Se o daa bee?
  - b) Ade ra eja
  - d) Pe e wa dun mo wa ninu
  - e) A ko tii lo
  - e) Bola lo sugbon ko baa

Ise Asetilewa:- Yoruba Akayeye iwe amusese fun ile eko sekondiri kekere iwe keji lati owo L. Orimogunje, K. Adebayo, F. Okiki(2012) Oju Iwe kejila Eko kefa

Asa:- Asa Iwa Omoluabi

Iwa lewa, bee si ni iwa rere ni eso eniyan. Iwa eniyan a maa fi eniyan han, iru eni ti eniyan je nitori « eefin niwa ».

Ojuse Omoluabi Si Obi

1. Kiki awon obi ni gbogbo akoko
2. Jije ise fun obi ni gbogbo igba
3. Mimo riri ati iyi obi
4. Gbigba ati titele imoran rere lati enu awon obi
5. Bibu ola fun an obi ni gbogbo igba

Ojuse Omoluabi Si Ijoba/Awujo

1. Sise imototowo ayika
2. Pipa ofin ati ilana agbegbe tabi orile ede mo
3. Jije olododo ninu ise eni
4. Sisan owo ori fun ijoba lati pese ohun amayederun
5. Lilowo ninu ise ajumose lawujo

Igbelewon:-

- i. Ko ojuse omoluabi si obi marun-un
- ii. Ojuse omoluabi ko kere ni awujo ko ojuse omoluabi merin si ijoba.

Ise Asetilewa

1. Okan lara awon iwa omoluabi ni _____ (a) oro siso (b) ounje jije (d) i se sise
2. Ise ati iwa omoluabi bere lati _____ (a) inu ile (b) ile iwe (d) ile iwosan
3. Ki ni omoluabi gbodo se fun awon obi _____ (a) bu obi (b) na obi (d) bowo fun obi

4. Bi omoluabi ba ri agblagba ti o ru eru, o gbodo _____ iru eni bee lowo (a)
je (b) ran (d) bu
5. Imototo lo le _____ aarun gbogbo (a) bori (b) gbe (d) segun

LITRESO- KIKA IWE TI IJOBO YAN

